

УДК 336.712:332.1

О.В. Трейтяк, аспірант

Чернігівський національний технологічний університет, м. Чернігів, Україна

ВПЛИВ РИНКУ БАНКІВСЬКИХ ПОСЛУГ НА ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК РЕГІОНІВ УКРАЇНИ

О.В. Трейтяк, аспірант

Черниговский национальный технологический университет, г. Чернигов, Украина

ВЛИЯНИЕ РЫНКА БАНКОВСКИХ УСЛУГ НА ЭКОНОМИЧЕСКОЕ РАЗВИТИЕ РЕГИОНОВ УКРАИНЫ

Olha Treitiak, PhD student

Chernihiv National Technological University, Chernihiv, Ukraine

THE EFFECT OF BANKING SERVICES MARKET ON ECONOMIC REGIONAL DEVELOPMENT IN THE UKRAINE

Розглянуто вплив банківської системи на економіку регіону, а також причини низької участі у ресурсному забезпеченні інвестицій. Проаналізовано кредитну спроможність фінансових установ і розглянуто становлення послуг та подальшого їх розвитку в Україні.

Ключові слова: інвестиції, банк, банківська система, банківські послуги, цінні папери, трастові послуги, банківські гарантії.

Рассмотрено влияние банковской системы на экономику региона, а также причины низкого участия в ресурсном обеспечении инвестиций. Проанализировано кредитную способность финансовых учреждений и рассмотрено становление услуг и дальнейшего их развития в Украине.

Ключевые слова: инвестиции, банк, банковская система, банковские услуги, ценные бумаги, трастовые услуги, банковские гарантии.

This paper examined the impact of the banking system on the economy of the region, as well as reasons for the low participation in resource provision investment. It was analyzed credit capacity financial institution considers formation services and their further development in Ukraine.

Key words: investment, bank, banking system, banking services, securities, trust services, bank guarantees.

Постановка проблеми. Необхідність дослідження цієї проблеми обумовлюється тим, що в умовах модернізації економіки саме інвестиції виступають тим важелем, який у змозі поліпшити економічну ситуацію у країні. В час зрушень у розвитку економіки країни саме банківська система почала відігравати не тільки провідну роль у фінансовому забезпеченні, але й слугувати надійним ресурсним джерелом.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання аналізу та особливостей розвитку інвестиційної банківської діяльності досліджується у працях як вітчизняних, так і зарубіжних учених та фахівців: І.О. Бланк, Л.М. Борщ, М.П. Бутко, Р. Брейлі, В.О. Васюренко, В.М. Геєць, А.І. Даниленко, Б.М. Данилишин, М.І. Долішній, Т.І. Єфименко, Т.Д. Косова, Т.В. Майорова, А.М. Мороз, А.А. Пересада, М.І. Савлук, С.М. Шкарлет та багато інших.

Метою цієї роботи є аналіз впливу банківського сектору на економічний розвиток регіонів України.

Виклад основного матеріалу. Сучасний світ диктує правило підвищення конкурентоспроможності національної економіки, що забезпечує інвестиційно-інноваційний важіль як вагомий чинник для її розвитку економіки та структурних перетворень.

Інвестиції відіграють важливу роль у діяльності будь-якого суб'єкта господарювання в Україні, також виступають найважливішим засобом забезпечення умов для економічного зростання, технічного прогресу, підвищення якісних показників економічної діяльності [9].

Економічна сутність інвестицій ґрунтується на використанні додаткового суспільного продукту на якісні зміни всіх елементів продуктивних сил. Тому оздоровлення економіки потребує формування надійних ресурсних джерел та сприятливого інвестиційного клімату та реалізації інвестиційної привабливості регіонів.

Джерела формування інвестиційних ресурсів в економіці є різнобічні (рис.).

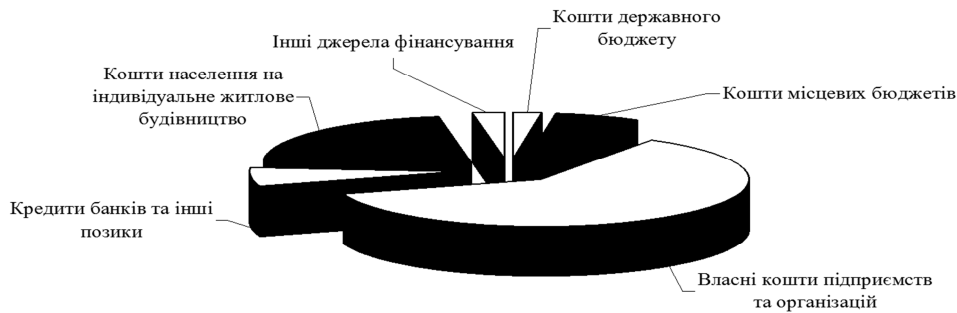

Рис. Частка джерел ресурсного забезпечення в інвестиційну діяльність Поліського економічного району на кінець 2013 року

Джерело: [2; 3; 4; 5].

Як свідчить аналіз, основними джерелами ресурсного забезпечення є власні кошти підприємств, кошти місцевих бюджетів і кредити банків та інші позики. При цьому кожне із цих зазначених джерел мають як свої позитивні, так і негативні сторони впливу на економічний розвиток регіону.

Найбільшу частку займають власні кошти підприємств, вони порівняно з іншими джерелами ресурсного забезпечення характеризуються простотою та швидкістю залучення. Використання власних ресурсів істотно зменшує ризик неплатоспроможності та банкрутства підприємства і при цьому управління ресурсами залишається у власників. Разом з тим власні джерела обмежені, не дають змоги істотно розширити інвестиційну діяльність за сприятливої кон'юнктури ринку. Недостатність зовнішнього контролю за ефективністю використанню власних інвестиційних ресурсів при некваліфікованому управлінні ними може призвести до складних фінансових наслідків для підприємства.

Що ж до місцевих та державних коштів, то їх сума з кожним роком скорочується: якщо наприкінці 2012 року ця цифра становила 1,3 млн грн, то вже на кінець 2013 року – 0,8 млн грн. Тобто на цьому етапі розвитку економіки підприємства не мають можливості розраховувати на достатню підтримку з боку держави, а власні кошти є вичерпними.

Для виходу з цієї ситуації для підтримки економіки регіону потрібно розглядати ще одне з джерел ресурсного забезпечення – банки. Нині фінансові установи не займають провідних місць в участі економічного розвитку. Згідно зі статистичними даними, в Поліському економічному районі частка участі банків у ресурсному забезпеченні не нижче 6 % від загального обсягу, на сьогодні регіон не використовує у повному обсязі можливості фінансових установ, таких як послуги та операції, а саме кредитів (табл.).

Таблиця

Кредити, надані депозитними корпораціями (крім Національного банку України) у розрізі строків погашення в Поліському економічному районі, млн грн

Кредит	Роки			
	2010	2011	2012	2013
До 1 року	555	591	451	810
Від 1 до 5 років	883	704	612	661
Більше 5 років	4243	2994	2490	2152
Сума виданих кредитів	6179	4289	3553	3623

Джерело: [11].

Нині банки знаходять до кожного клієнта свій підхід і розробили безмежну кількість видів кредитів, наприклад, кредити в оборотний капітал або ж в основний капітал, револьверний кредит, контокорентний кредит, овердрафт, довгострокові кредити, короткострокові кредити – і це не всі види кредитів, які надають фінансові установи. З усьо-

го різноманіття кредитів основними кредитами для підтримки економічної ситуації є довгострокові кредити.

Довгострокові кредити прискорюють формування джерел капіталу, впливають на обсяг і структуру грошової маси, платіжного балансу та швидкість обігу грошей.

Нинішня структура кредитного портфеля свідчить про невідповідність інтересів банків та потребам реального сектору економіки. Нині є велика кількість перепон для надання банківській системі інвестиційних кредитів реальному сектору економіки.

Однією з основних проблем є зниження кредитоспроможності позичальників, високий рівень неповернення позичкових коштів, наявність у банків більш дохідних ресурсів, недосконалість вітчизняного законодавства щодо захисту прав банків-кредиторів, а найголовнішою проблемою є зменшення довгострокової ресурсної бази, у післякризовий період довіра до банків знизилася, а отже, зменшується вага довгострокових вкладень. Згідно зі статистичними даними Національного банку України, сума вкладень з 2009 року по 2013 рік зросла на 97 632 млн грн, але розглядаючи більш детально строки депозитів, то з 2009–2012 роки сума довгострокових вкладень зросла на 35 219 млн грн, але на кінець 2013 року, порівнюючи з попереднім роком, сума вкладень зменшилася на 9003 млн грн. З вищесказаного випливає, що відбувається нарощування короткострокових депозитів, така ситуація негативно впливає на кредитну спроможність фінансових установ [11].

Через те, що фінансові установи не мають можливості у повному обсязі задовольнити потреби у грошовому вимірі регіону, банки розвивають послуги, які користуються більшим попитом на ринку, аніж операції.

Основними перевагами послуг є те, що вони не потребують формування або ж використання ресурсів, не несуть матеріальної відповідальності та не впливають на збільшення вимог.

У сучасних умовах різноманітність банківських послуг охоплює великі масштаби і їх поділяють на певні види. Так, за А.М. Морозом, М.І. Савуком та багатьма іншими науковцями, банківські послуги поділяються на традиційні та нетрадиційні. Але для з'ясування різноманітності суті послуг, що надаються фінансовими установами, слід розглянути критерії, за якими класифікуються послуги. Залежно від суб'єкта, який одержує послуги, розрізняють ті, що надані юридичним та фізичним особам. З рухом матеріального продукту – чисті послуги, які безпосередньо не пов'язані з рухом матеріального продукту, та ті, що безпосередньо пов'язані. За критерієм стягнення існують безоплатні послуги та платні послуги [10; 12].

До традиційних послуг відносяться касові операції, валютні операції, операції з золотом та дорогоцінними металами.

Традиційні послуги, що надає банківська система, не впливають на інвестиційну діяльність, однак суттєво можуть вплинути нетрадиційні послуги. Розвиток таких послуг зумовлений багатьма факторами:

- зниження рівня доходності від традиційних послуг;
- підвищення якості обслуговування клієнтів;
- підвищення ліквідності та платоспроможності банків;
- залучення нових клієнтів.

До нетрадиційних банківських послуг, які є в Україні, можна віднести: лізинг, факторинг, трастові послуги, гарантійні, посередницькі, консультаційні та інформаційні послуги, фінансовий інжиніринг, форфейтингові послуги.

У лізинговій угоді участь беруть три сторони, а саме лізингодавець, тобто виробник об'єкта, лізингодавець, банк, який сплачує за об'єкт і здає його в лізинг, та лізингоодержувач, той, хто отримує та використовує об'єкт. Предметом лізингу може бути будь-яка

споживча річ, крім земельної ділянки, природні об'єкти та відокремлені структурні підрозділи [8].

Займаючись лізинговою діяльністю, банки отримують певні переваги:

- зниження кредитних ризиків, оскільки предмет лізингу перебуває у власності банку;
- зниження втрат банку від підвищення інфляційних процесів, оскільки обладнання, яке надається в лізинг, зберігає свою вартість за відрахуванням зношення;
- вигідне вкладання коштів через фактичне вкладання коштів у прибутковий інвестиційний проект.

Трастові послуги засновані на довірчих правовідносинах (одна особа (траст) передає іншій особі своє майно для управління в інтересах третьої особи). Надаючи такі послуги, банки оперують грошовими коштами, цінними паперами. Трастові послуги, які надаються юридичним особам, мають такі переваги, як:

- розпорядження активами, включаючи управління нерухомістю;
- інвестування коштів клієнта у визначені ним види активів;
- управління коштів фондів;
- тимчасове управління справами компанії;
- створення фондів погашення заборгованості, з яких відповідно до договору може здійснюватися погашення боргів, викуп облігацій тощо.

Гарантії та поручительство – це спосіб забезпечення виконання зобов'язань, які застосовуються між будь-якими суб'єктами правовідносин. Банківські гарантії можуть бути спрямовані на виконання клієнтом своїх зобов'язань за торговельними та фінансовими угодами: тендерна гарантія; гарантія виконання контракту; гарантія надання кредиту і виставлення акредитива; гарантія платежу; акцептування та звалювання векселів тощо [7].

Консультації та інформаційні послуги можуть надаватися як в усній формі, так і в письмовій. Якщо питання стосуються загальної діяльності банків, то такі відповіді даються в усній формі та безоплатно, якщо ж питання конкретні і на підготовку їх відповіді потрібен час, то клієнт заключає договір з банком, в якому вказується тема, з якої надаються послуги, розмір оплати послуги і термін виконання. До найпоширеніших інформаційних послуг відносяться: інформування про чинне законодавство в інших країнах; допомога у розшуку перерахованих сум; доведення інформації про курси іноземних валют, котирування цінних паперів та рівня їх доходності; сприяння у підборі партнерів, учасників обмінних операцій тощо.

Факторингові послуги – це послуги, що об'єднують у собі посередницькі послуги з кредитування оборотного капіталу суб'єкта господарювання.

Для постачальника така послуга надає певні переваги: прискорення одержання грошових коштів за відвантажені товари, поліпшення процесу інкасування боргів та зменшення витрат, пов'язаних з інкасацією та обліком боргів. Основним недоліком факторингу є підвищена вартість цієї послуги у порівнянні з кредитом [10].

Форфейтинг – ця послуга пов'язана з придбанням у кредитора боргу на безповоротній основі. Ініціаторами цієї послуги в більшості випадків є експортер або ж його банк. Перевагами, якими користується експортер, удаючись до цієї послуги, є:

- можливість одержання грошових коштів одразу після відвантаження товару;
- робить зайвим експортне страхування;
- відсутність витрат часу та коштів на управління боргом або ж на організацію його погашення.

До основних недоліків слід віднести: необхідність знання законів країни імпортера, нести ризики до погашення векселів, а також відповідальність за перевірку кредитоспроможності гаранта.

Що ж до фінансового інжинірингу, то нині немає єдиного визначення цього поняття. Так, наприклад, В. Максимов визначає фінансовий інжиніринг як розвиток та творче за-

стосування фінансових технологій для вирішення фінансових проблем та використання можливостей. А.М. Мороз трактує фінансовий інжиніринг як цілеспрямоване розроблення та реалізація нових фінансових інструментів, а також творчий пошук нових підходів до вирішення фінансових проблем [10].

Фінансовий інжиніринг відіграє значну роль в управлінні короткостроковими та довгостроковими інвестиціями. Були розроблені та впроваджені такі інструменти: фонди грошового ринку, взаємні фонди. Також ця послуга відіграє основну роль у фінансуванні зовнішньої торгівлі, залученні грошових ресурсів для інвестицій, управління ризиками тощо.

Отже, можна зробити висновок, що нетрадиційні послуги привабливі для юридичних осіб, але в отриманні цього спектра послуг є певні перешкоди. Передусім, це недовіра з боку клієнта до банків, також велика кількість банків з мінімальним статутним капіталом, які не мають фінансової можливості прогресувати на ринку послуг. Крім зазначених чинників, дається взнаки слабка державна підтримка, відсутність інвестиційних преференцій, у тому числі для структур, готових надати довгострокове кредитування, недосконалість вітчизняного законодавства у сфері нетрадиційних банківських послуг.

Висновки та пропозиції. Проведене дослідження дозволяє зробити висновок, що головним ресурсним забезпеченням інвестицій є власні джерела підприємств, але вони є обмеженими, а також відсутня правова база для ефективного використання ресурсів, що теж викликає негативні наслідки.

Одним з надійних джерел ресурсного забезпечення є банки. Банківська система України відіграє важливу роль у формуванні ринкових відносин, створенні відповідної інфраструктури, здійсненні структурних перетворень.

Банківській системі необхідно на цьому етапі впроваджувати нетрадиційні послуги, адже саме ці послуги надають можливість збільшувати коло клієнтів, збільшувати прибутковість та диверсифікувати ризики.

Пріоритетним завданням вітчизняної банківської системи на сьогодні є: відновлення довіри до населення, стабілізація національної валюти, посилення впливу на економічну діяльність регіону.

Список використаних джерел

1. *Бланк И. А.* Основы инвестиционного менеджмента / И. А. Бланк. – М., 1995. – 447 с.
2. *Головне управління статистики Волинської області* [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.lutsk.ukrstat.gov.ua/>.
3. *Головне управління статистики Житомирської області* [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.zt.ukrstat.gov.ua/>.
4. *Головне управління статистики Рівненської області* [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.rv.ukrstat.gov.ua/>.
5. *Головне управління статистики Чернігівської області* [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://chernigivstat.gov.ua>.
6. *Державна служба статистики України* [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ukrstat.gov.ua>.
7. *Косова Т. Д.* Банківські операції / Т. Д. Косова, О. Р. Циганов. – К., 2008. – 372 с.
8. *Лаврушин И. О.* Банковское дело [Электронный ресурс] / И. О. Лаврушин. – Режим доступа : <http://institutiones.com>.
9. *Майорова Т. В.* Управління банківськими інвестиціями / Т. В. Майорова, А. А. Пересада. – К., 2001.
10. *Мороз А. М.* Банківські операції : підручник / А. М. Мороз. – К., 2008. – 608 с.
11. *Офіційний сайт НБУ* [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.bank.gov.ua>.
12. *Савлук М. І.* Гроші та кредит [Електронний ресурс] / М. І. Савлук. – Режим доступу : <http://studentbooks.com.ua/content/view/583/54/1/0/>.